

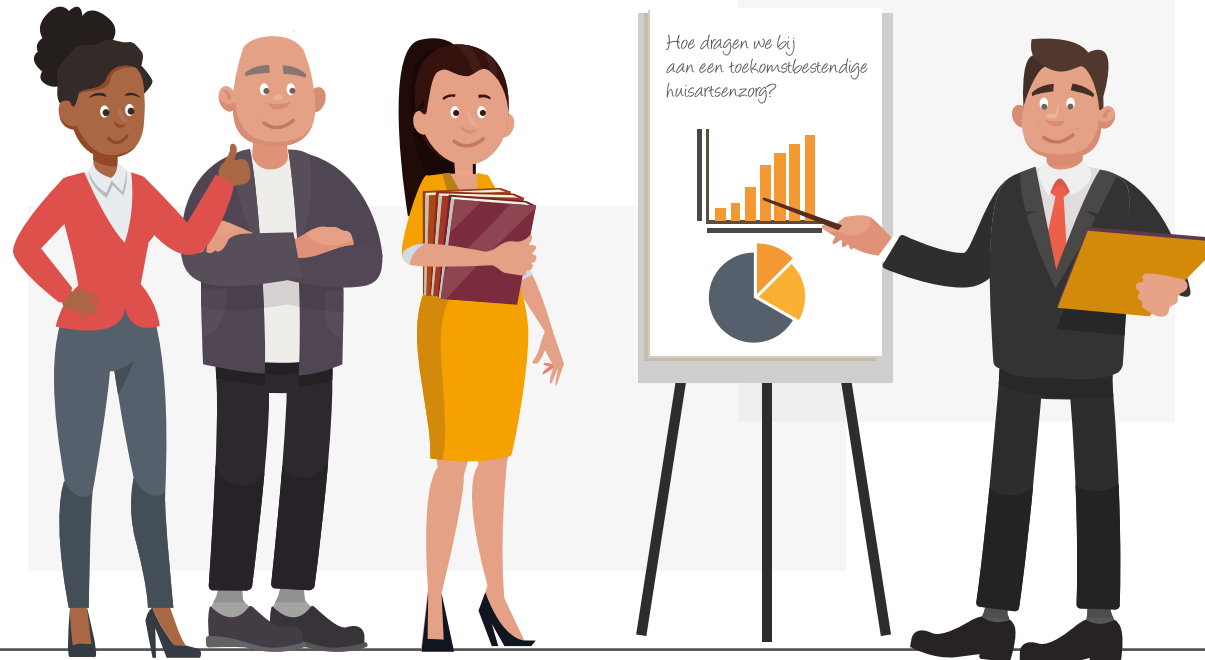

Zicht op regionale capaciteit en arbeidsmarktvraagstukken huisartsenzorg

Hoe dragen we bij aan een toekomstbestendige huisartsenzorg? Een vraag die SSFH, Transvorm en Robuust ieder vanuit hun eigen perspectief bezighoudt. Tevens een vraag die pas beantwoord kan worden wanneer er een juist inzicht is in de veranderende zorgvraag van patiënten, de inzet van de verschillende professionals werkzaam in het huisartstenteam en de knelpunten die zich (gaan) voordoen in vraag en aanbod van deze professionals. Daarbij is ook van belang om zicht te krijgen op het aantal mensen dat opgeleid wordt voor de huisartsenzorg.

SSFH, Transvorm en Robuust besloten hun krachten te bundelen en hebben Nivel en Prismant de opdracht gegeven om in de zomer van 2018 uitvraag te doen bij huisartsenpraktijken, zorggroepen, huisartsenposten en het onderwijs. Het onderzoek werd uitgevoerd in een achttal pilotregio's: Zuidoost-Brabant, West-Brabant, Midden-Brabant, Noordoost-Brabant, Rotterdam Rijnmond, Groot Amsterdam, Zaanstreek-Waterland en Zeeland.

In deze rapportage leest u de uitkomsten van dit onderzoek. Het is bedoeld als startpunt om met de regionale stakeholders (gezondheidscentra, zorggroepen, huisartsenposten, LHV kring, ROS, regionale werkgeversorganisatie, zorggroepen, gemeenten, onderwijs, etc.) in gesprek te gaan over de regionale arbeidsmarkt huisartsenzorg en knelpunten op te lossen met een gezamenlijke aanpak. Zowel SSFH als Robuust zetten zich in voor het structureel beschikbaar hebben van data op regionaal niveau ter ondersteuning van deze gesprekken.

Toelichting op onderzoeksmethoden

Deze factsheet is grotendeels gebaseerd op een enquête uitgezet onder huisartsenpraktijken in de regio West-Brabant waarbij een respons van 36% is behaald. Deze respons is gewogen naar praktijkvorm (solo- duo- of groepspraktijk), zodat deze verhoudingen hetzelfde zijn als in de populatie. De praktijk-enquêtes zijn door één persoon ingevuld. De antwoorden, vooral wat betreft ervaringen en inschattingen, zijn dus vanuit het perspectief van deze persoon. Hierdoor weerspiegelen ze mogelijk niet de opvattingen van iedereen binnen deze praktijken en instellingen.

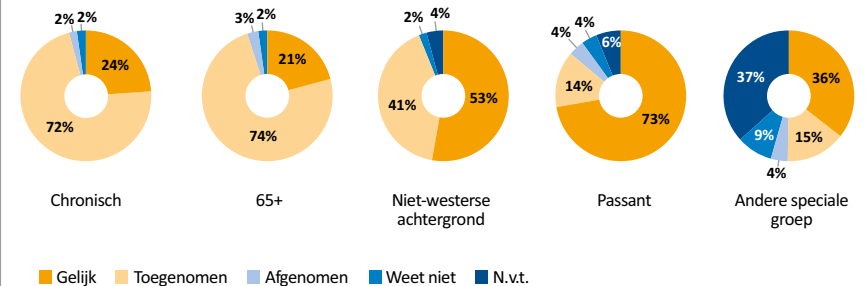
Daarnaast is de factsheet gebaseerd op data verzameld onder huisartsenpost West-Brabant, het ROC West-Brabant, Avans+ en Breederode Hogeschool. De prognoses zijn onder meer gebaseerd op zorggebruik cijfers van Vektis en de personeelsgegevens vanuit het pensioenfonds huisartsen en het pensioenfonds Zorg en Welzijn.

Voor een volledige beschrijving van de in dit onderzoek gebruikte methoden, zie de methodologische verantwoording www.nivel.nl/sites/default/files/bestanden/factsheethuisartsenzorg.pdf

De vraag naar huisartsenzorg in West-Brabant

Voor een toekomstbestendige huisartsenzorg is het belangrijk om te weten hoe de vraag naar zorg zich zal gaan ontwikkelen. Dit wordt voor een groot deel bepaald door de bevolkingsontwikkeling. Het totaal aantal inwoners in West-Brabant zal tot 2023 groeien met 1,6% van 703.000 naar 714.000. De leeftijdscategorieën 0-24 en 45-64 jaar zullen kleiner worden, terwijl de groep 65-74 jaar zal groeien met 2,4% en de groep 75+ zelfs met 24%. De gemiddelde kosten per inwoner aan huisartsenzorg (exclusief de kosten van het inschrijftarief) zijn hoger voor de oudere groepen: de groep 75+ kost per inwoner gemiddeld bijna vijf maal zoveel als de groep tot 25 jaar.

Verandering patiëntpopulatie afgelopen 5 jaar

Bron: praktijkenquête

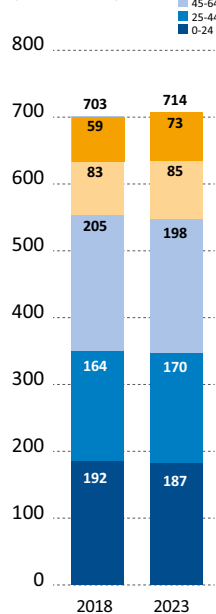
Op basis van de veranderende samenstelling van de populatie is de te verwachten stijging van het gebruik van huisartsenzorg, uitgedrukt in kosten (exclusief inschrijftarief) in de regio West-Brabant 5,6% (van €85,3 naar €90,1 mln). Deze stijging ligt veel hoger dan de groei van het aantal inwoners (1,6%). De samenstelling van de patiëntenpopulatie is voor de meeste praktijken

de afgelopen 5 jaar flink veranderd. Vooral het aantal patiënten ouder dan 65 jaar is toegenomen, net als het aantal chronische patiënten. Bijna de helft (45%) van de praktijken geeft tevens aan met seizoenschommelingen te maken te hebben, een klein deel, 7%, zelfs in sterke mate. Vaak wordt hierbij griep, maar ook vakanties als oorzaak genoemd.

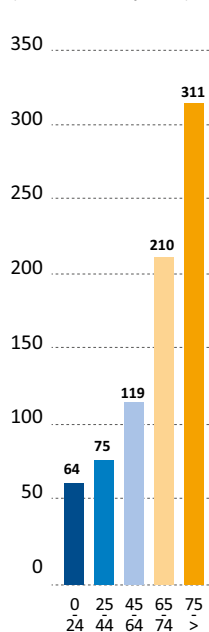
Bron: Vektis en Primos; bewerking Prismant

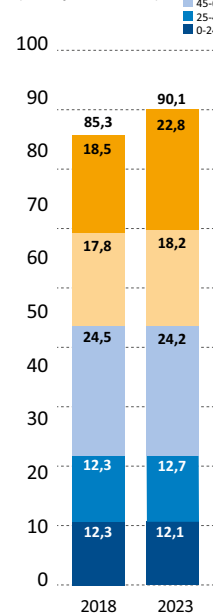
Inwoners West-Brabant (in duizenden)

Kosten huisartsenzorg per inwoner (exclusief inschrijftarief)

Kosten huisartsenzorg per leeftijdsgroep (in miljoenen euro)

Het aanbod van huisartsenzorg binnen huisartsenpraktijken in West-Brabant

Om inzicht te krijgen in het huidige aanbod aan huisartsenzorg is met de praktijkenquête inzicht verkregen in hoeveel mensen er in de huisartsenpraktijk werken, wat de functiemix is van huisartsenteams en wat de verdeling is in 'productie' in het huisartsteam. De toekomstige ontwikkeling in de capaciteit van huisartsenzorg is bepaald aan de hand van instroom en uitstroom. Het aantal deelnemers aan opleidingen en het aantal stage- en opleidingsplaatsen bepaalt voornamelijk de instroom, de leeftijdsverdeling van verschillende beroepen binnen de huisartsenzorg is de belangrijkste voorspeller van de uitstroom.

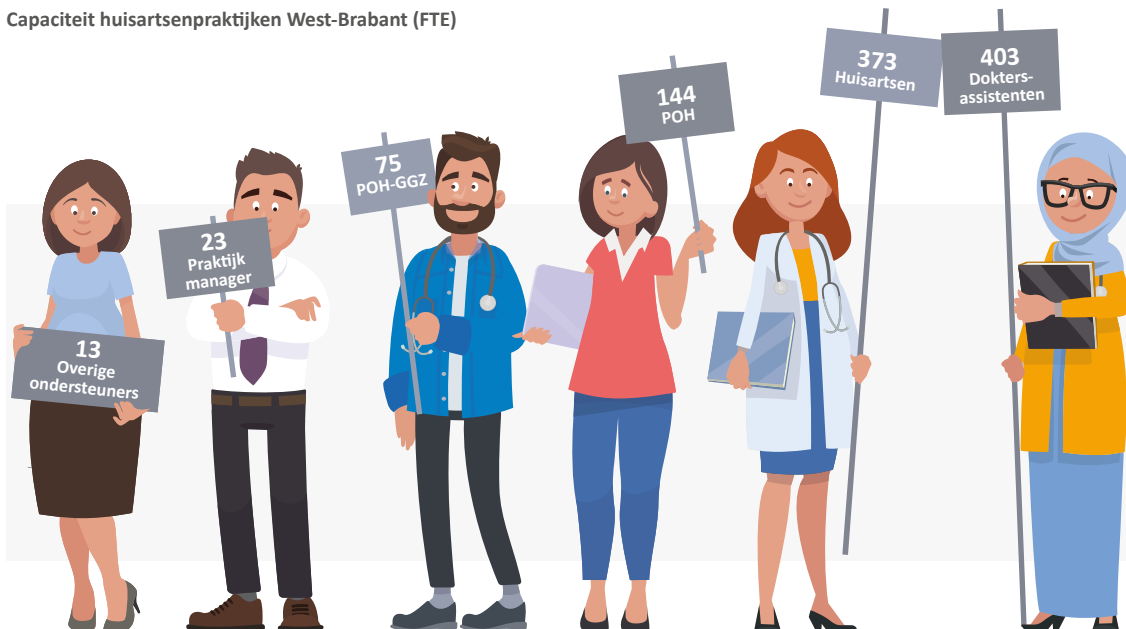
Huidige capaciteit huisartsenpraktijken

De 188 huisartsenpraktijken in West-Brabant hebben gemiddeld genomen een patiëntenpopulatie van 4.422 patiënten. Per 1 FTE huisarts komt dat neer op gemiddeld 2.228 patiënten. De zelfstandig gevestigde huisartsen in West-Brabant werken samen met hun collega's in loondienst en waarnemers meer dan 373 FTE (waarvan 295 FTE afkomstig van gevestigde

huisartsen, 64 FTE van waarnemers en 14 FTE van HIDHA's). Zij worden ondersteund door 403 FTE aan doktersassistenten en 219 FTE aan praktijkondersteuners. Het aantal praktijkmanagers is, gemeten naar FTE, klein. Dat geldt ook voor de 'overige ondersteuners' (verpleegkundig specialisten, nurse practitioners, physician assistants en sociaal psychiatrisch verpleegkundigen).

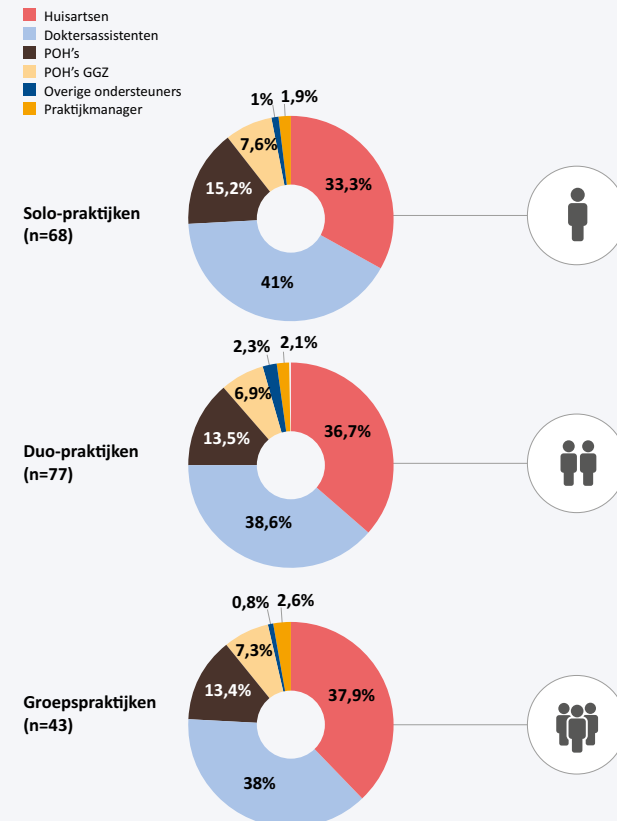
In West-Brabant werken:
de huisartsen gemiddeld 0,80 FTE, de POH's 0,55 FTE, de POH-GGZ 0,32 FTE en de doktersassistenten 0,59 FTE.

Capaciteit huisartsenpraktijken West-Brabant (FTE)

Van de 188 huisartsenpraktijken zijn er 68 solo-, 77 duo- en 43 groepspraktijken. De samenstelling van het huisartsteam in FTE verschilt in West-Brabant nauwelijks naar type praktijk. Steeds hebben doktersassistenten relatief het grootste aandeel in de capaciteit, vooral in de solo-praktijken (41%).

Gemiddelde verdeling capaciteit binnen huisartsenpraktijk

In de praktijk-enquête is ook gevraagd hoe de 'productie' van de huisartspraktijken verdeeld is naar functie.

Zoals verwacht wordt het grootste aandeel van de consulten uitgevoerd door de huisarts (66%). POH's nemen samen 20% van de consulten voor hun rekening en doktersassistenten 13%.

Opleidingen in de huisartsenzorg in West-Brabant

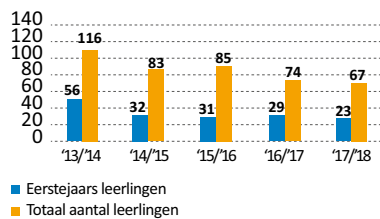
De toekomstige capaciteit aan huisartsenzorg in West-Brabant wordt voor een belangrijk deel bepaald door de instroom vanuit de opleidingen. Hierbij zijn stage- en opleidingsplaatsen van groot belang. Voor de doktersassistenten en praktijkondersteuners zijn deze uitgevraagd bij de opleidingsinstituten in de regio.

Doktersassistenten

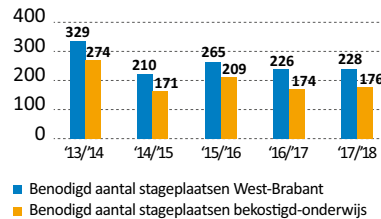
De behoefte aan stageplaatsen neemt de laatste jaren toe als gevolg van een grotere instroom van leerlingen in zowel het bekostigd als het niet-bekostigd¹ onderwijs. Het onderwijs geeft aan steeds meer moeite te hebben om alle leerlingen een stageplaats in de huisartsenzorg of in het ziekenhuis aan te bieden. Wanneer stageplaatsen voor doktersassistenten vanuit de huisartsenzorg minder worden opengesteld aan onderwijsinstellingen

ontstaat een tekort aan stageplaatsen en daarmee zal de instroom op de arbeidsmarkt van doktersassistenten geremd worden. Onderwijsinstellingen in West-Brabant geven aan dat jaarlijks 138 stageplaatsen voor doktersassistenten in de huisartsenzorg nodig zijn. De vraag naar stageplaatsen in de huisartsenzorg vanuit het onderwijs fluctueerde, maar is de laatste twee schooljaren nagenoeg gelijk gebleven.

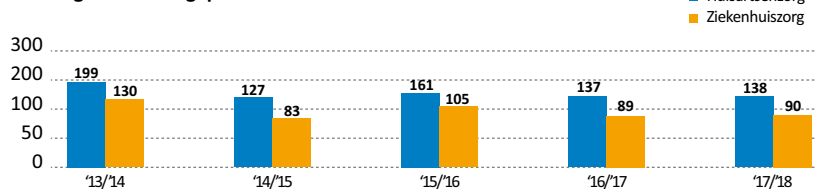
Aantallen doktersassistenten in opleiding

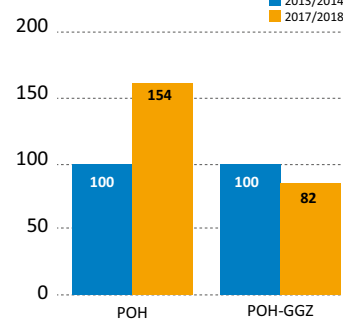
Benodigd aantal stageplaatsen doktersassistenten

Benodigd aantal stageplaatsen doktersassistenten naar branche

Landelijke ontwikkeling aantal studenten POH en POH-GGZ

Praktijkondersteuners

Voor praktijkondersteuners is de stagesituatie afwijkend ten opzichte van de doktersassistenten. Wanneer een student geen stageplaats heeft, kan niet gestart worden met de opleiding. Hierdoor is het aantal studenten altijd gelijk aan het aantal stageplaatsen. De opleiding voor praktijkondersteuner (POH en POH-GGZ) wordt aangeboden via hogescholen en zijn niet aan een regio gebonden.

Hierdoor is het niet mogelijk om een hogeschool één op één aan een regio te koppelen. Landelijk gezien is wel inzichtelijk dat het aantal studenten voor de opleiding POH-GGZ fors is toegenomen tussen 2013 en 2017. Het aantal studenten voor POH is daarentegen afgenomen tussen 2013 en 2017. De opleidingsinstituten geven aan dat de hoofdreden hiervoor is dat klassen vaker niet door kunnen gaan wegens gebrek aan stageplaatsen. Dit is een aandachtspunt voor toekomstige instroom van praktijkondersteuners in de huisartsenzorg.

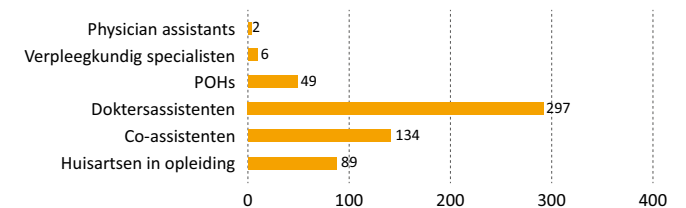
Stageplaatsen en stagiairs voor alle functies binnen de huisartsenpraktijken

De verhouding van het aantal stage- en opleidingsplaatsen naar functie komt redelijk overeen met de samenstelling van het huisartsteam naar functie; voor doktersassistenten zijn de meeste plaatsen beschikbaar. De huidige bezetting van de plaatsen door stagiairs is bij vrijwel alle functies veel lager dan het aantal beschikbare stage- en opleidingsplaatsen per jaar. Een gedeeltelijke verklaring hiervoor is dat de meeste stages korter zijn dan een jaar en het aantal stagiairs is opgegeven voor de peildatum van enquëtering. Het aantal huisartsen in opleiding ligt daarentegen redelijk in de buurt van het aantal beschikbare plaatsen, wat ook geldt voor de verpleegkundig specialisten en physician assistants.

Wat betreft doktersassistenten, is voor het leerjaar 2017/2018 in theorie voldoende capaciteit aan stageplaatsen in de huisartsenzorg aanwezig. Hiervoor zagen we dat er behoefte is aan 138 plaatsen per jaar, de praktijken bieden er gezamenlijk 297 aan.

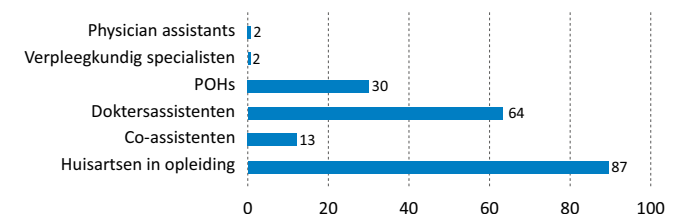
Stageplaatsen naar functietype

Gemiddeld aantal plaatsen beschikbaar per jaar binnen huisartsenpraktijken

Stagiairs naar functietype

Aantal in opleiding in de huisartsenpraktijken (peildatum mei-juni 2018)

¹ Particulier onderwijs

Aansluiting tussen vraag en aanbod in West-Brabant

Prognoses ontwikkeling capaciteit

Om te bepalen waar de huisartsenzorg in de toekomst knelpunten kan verwachten binnen het huisartsteam, moet de verwachte vraag naar personeel en het verwachte aanbod van personeel met elkaar vergeleken worden.

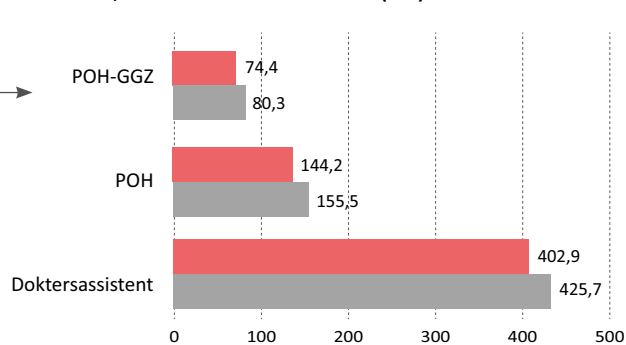
POH's en doktersassistenten

De vraagontwikkeling naar POH's en doktersassistenten in West-Brabant, uitgedrukt in FTE en gebaseerd op de demografische ontwikkelingen in de regio, ziet er als volgt uit:

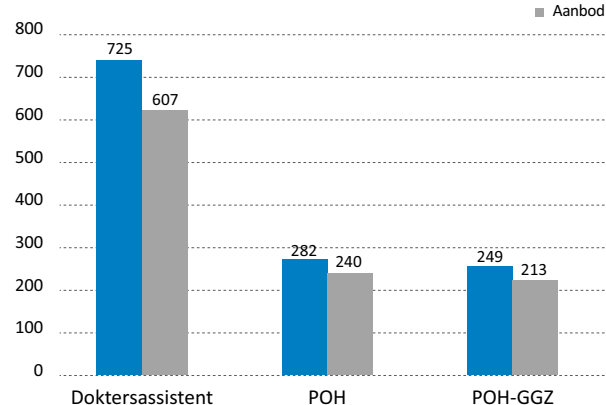
Het benodigd aantal FTE POH en POH-GGZ zal de komende 5 jaar groeien met 7,8%, voor doktersassistenten met 5,6%. De verwachte vraag naar POH's en doktersassistenten is vergeleken met het verwachte aanbod in 2023. Dit aanbod is berekend op basis van de huidige capaciteit, vermeerderd met de verwachte instroom aan gediplomeerden doktersassistenten en praktijkondersteuners in de regio én verminderd met de verwachte uitstroom door pensionering en baanwisseling. Zo ontstaat een prognose voor de aansluiting tussen vraag en aanbod, die we uitdrukken in personen.

Voor zowel doktersassistenten, POH's en POH's GGZ zullen vraag en aanbod in West-Brabant in 2023 uit balans zijn. Om dit op te vangen zal een groot aantal personen moeten worden aangetrokken en/of opgeleid.

Verwachte vraagontwikkeling van werkzame doktersassistenten, POH en POH-GGZ 2018-2023 (FTE)

Balans vraag en aanbod in 2023, uitgedrukt in personen

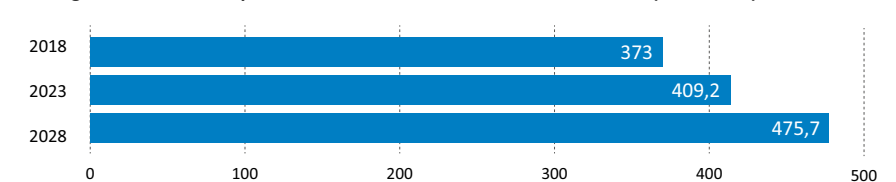

Huisartsen

Gegeven de opmerkingen die opgenomen zijn in de methodologische verantwoording kan voor West-Brabant met enige voorzichtigheid geschat worden wat de in- en uitstroom van huisartsen zal zijn over 5 en 10 jaar. Geschat wordt dat binnen 5 jaar 15% van de huisartsen zal uitstromen, binnen 10 jaar 30%. Dit wordt gecompenseerd door een geschatte instroom van bijna 18

huisartsen per jaar. Op basis hiervan zou de huidige huisartsen-capaciteit van 373 FTE toenemen tot 409 FTE over 5 jaar, en tot 476 FTE over 10 jaar. De stijging van de capaciteit van 9,7% in de komende 5 jaar, zou voldoende moeten zijn om de groei in de verwachte zorgvraag van 5,6% in dezelfde periode op te vangen.

Huidige en verwachte capaciteit aan huisartsen in West-Brabant in FTE (2018-2028)

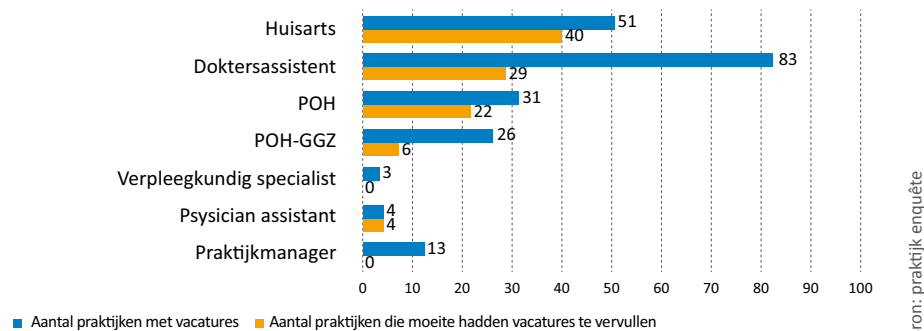
Bron: SPH; bewerking Prismant

Huidige ervaren capaciteitsproblemen

Naast ontwikkelingen in vraag naar en aanbod van huisartsenzorg is het belangrijk inzicht te hebben in de mate waarin nu capaciteitsproblemen ervaren worden. Dit betreft openstaande vacatures, verwachte tekorten, werkdruk en patiëntenstop.

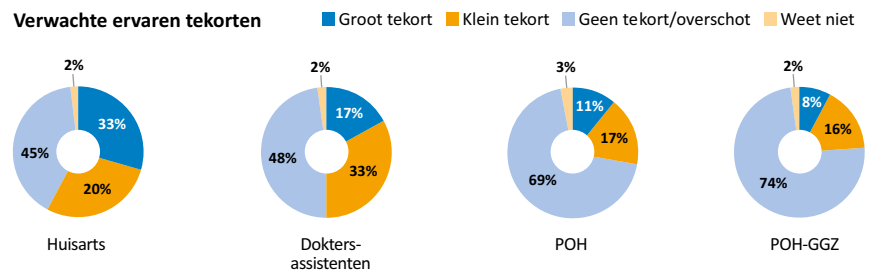
Aantal praktijken met openstaande functies afgelopen 12 maanden

Hoewel er gezien de totale capaciteit in de regio relatief veel praktijken openstaande vacatures hadden, verschilt het per functie hoe lastig deze te vervullen zijn. De meeste moeite gaf het invullen van een vacature voor een huisarts (78%) en een POH (71%). Ook de functie van physician assistant was altijd lastig te vervullen, maar hier ging het om een klein aantal vacatures. Naast vacatures in het afgelopen jaar hebben

huisartsen-praktijken ook een beeld van tekorten die in het komend jaar gaan ontstaan binnen de praktijk door bijvoorbeeld pensionering of het toenemen van vraag naar een specifiek soort zorg. Voor de toekomst verwachten huisartsenpraktijken in West-Brabant met name een tekort aan huisartsen en doktersassistenten.

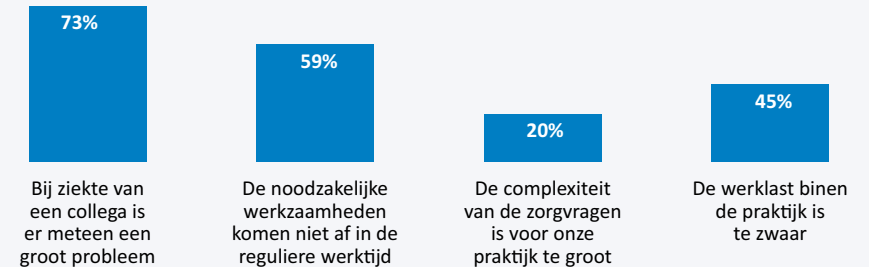
Verwachte ervaren tekorten

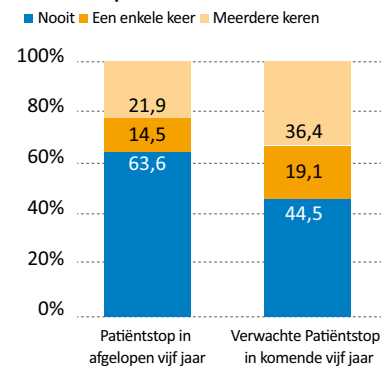
Werkdruk

De ervaren werkdruk is groot in de huisartsenpraktijken in West-Brabant. Met name huisartsen en doktersassistenten ervaren een hoge werkdruk. De helft (52%) van de praktijken heeft te maken met (bijna) dagelijks uitlopende spreekuren en bijna 3 van de 4 geven aan bij ziekte van 1 van de collega's meteen een groot probleem te hebben. Bij een minderheid van de praktijken heeft in de afgelopen vijf jaar één of meerdere keren een patiëntenstop plaatsgevonden, maar een meerderheid verwacht dat dit de komende vijf jaar wel voor zal gaan komen.

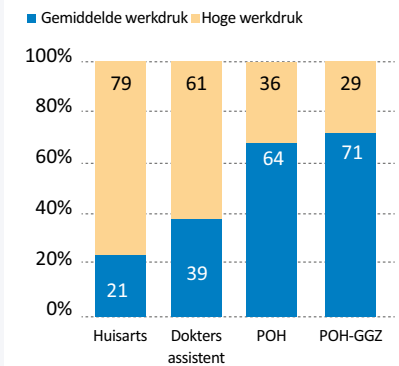
Werkdruk stellingen

Patiëntenstop

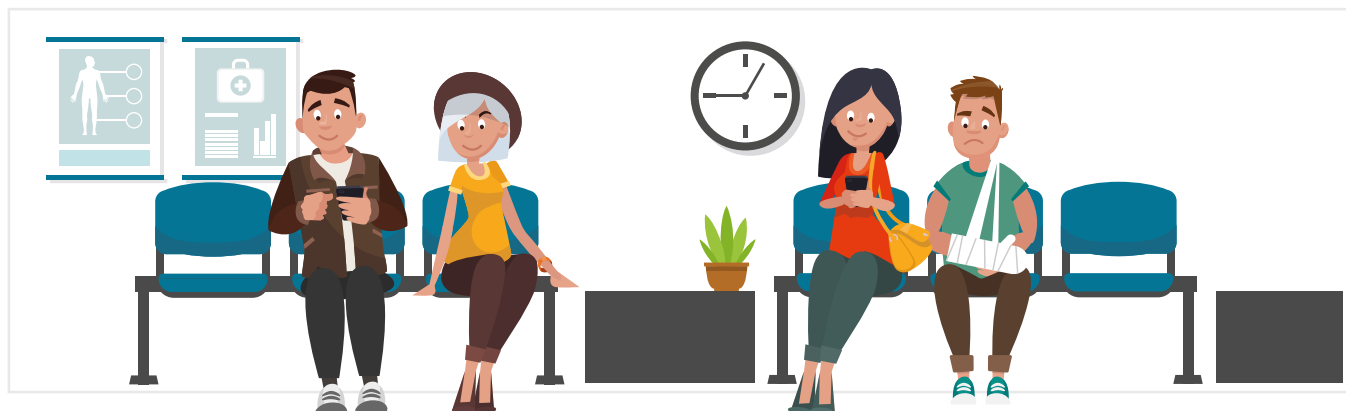
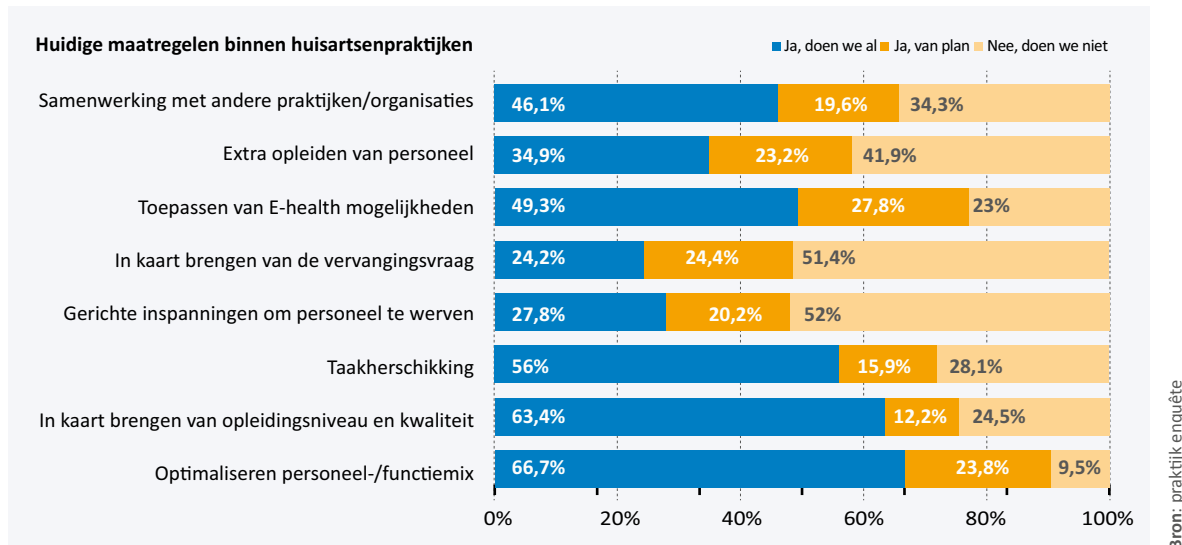

Werkdruk naar functie

Oplossingsrichtingen

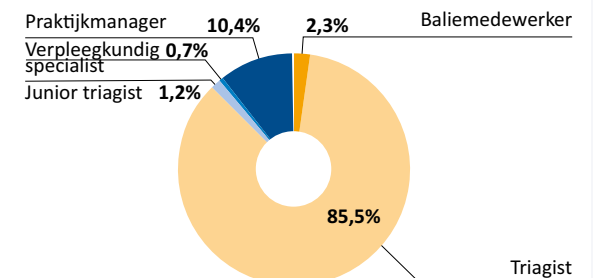
Een groot deel van de huisartsenpraktijken neemt al maatregelen om aan de toekomstige vraag te kunnen blijven voldoen. Vooral op het optimaliseren van de personeels-/functie mix wordt ingezet, maar ook op het in kaart brengen van het personeelsbestand. Toch zijn er ook veel maatregelen die nog door minder dan de helft van de praktijken worden genomen.

Huisartsenposten in beeld

- Uit de enquête onder de huisartsenpost in West-Brabant blijkt dat er 37 FTE aan triagisten werkzaam is. Dit is meer dan de driekwart van de totale capaciteit die werkzaam is de binnen huisartsenposten.
- Gemiddeld zijn er in de huisartsenpost in West-Brabant 20 opleidingsplaatsen voor triagisten, en 2 voor verpleegkundig specialisten.
- In het afgelopen jaar stonden functies open voor triagist, junior-triagist, verpleegkundig specialist en praktijkmanager.
- Met uitzondering van de praktijkmanager waren deze lastig te vervullen.
- Gemiddeld doet men in de huisartsenpost in West-Brabant 157.500 declarabele verrichtingen per jaar. De verwachting is dat het totale aantal patiënten in de toekomst sterk zal toenemen.
- Genoemde redenen voor capaciteitsproblemen die in de huisartsenpost van West-Brabant sterk spelen zijn dat mensen met een niet acute zorgvraag naar de huisartsenpost komen, gevallen waarin patiënten niet verder in de zorgketen worden geleid, en dat er een tekort is aan waarnemers om diensten over te nemen.

Verdeling capaciteit binnen huisartsenpost

Conclusie

Met deze factsheet is de huidige omvang en samenstelling van de huisartsenzorg in West-Brabant in kaart gebracht en zijn diverse ontwikkelingen weergegeven.

Opvallend voor de regio West-Brabant is dat:

- Veranderingen in het aandeel chronisch zieken en 65+ patiënten leidt tot een veranderende zorgvraag. Huisartsenpraktijken ervaren vooral seizoenschommelingen als gevolg van vakantie en griep;
- Het aanbod aan stageplaatsen voor doktersassistenten voldoende lijkt om aan de vraag vanuit de opleidingen te voldoen. Toch ervaren de opleidingen een tekort;
- Openstaande vacatures voor praktijken moeilijk in te vullen zijn. Toch laten de prognoses geen tekorten aan huisartsen voor de komende vijf tot tien jaar zien;
- Met de huidige gegevens onvoldoende inzicht bestaat of het aantal opleidingsplaatsen voor huisartsen toereikend is om de benodigde stijging aan capaciteit op te vangen;
- Praktijken aangeven een tekort aan doktersassistenten te verwachten, hetgeen door de prognoses wordt bevestigd;
- De ervaren werkdruk met name bij praktijken en doktersassistenten hoog is;
- Het voorzieningenniveau meer onder druk komt te staan; de helft van de praktijken verwacht in de komende 5 jaar tijdelijk geen patiënten meer aan te kunnen nemen vanwege capaciteitsproblemen;
- Er door de praktijken gewerkt wordt aan verschillende oplossingen om aan de toekomstige vraag naar personeel te kunnen voldoen. Het in kaart brengen van de vervangingsvraag en het gericht werven van personeel krijgt nu minder aandacht. Mogelijk is hier een relatie met het moeilijk ingevuld krijgen van vacatures.

Gericht beleid lijkt nodig om huisartsen en de ondersteunende professionals te binden aan de regio om zo aan de toekomstige benodigde capaciteit te kunnen blijven voldoen. Tekorten aan waarnemers kan extra druk leggen op de huisartsenpost. Daarom is het belangrijk beleid in samenhang te ontwikkelen.

**AAN
DE SLAG!**

De uitdagingen geven voldoende aanleiding om met elkaar in gesprek te gaan over welke maatregelen nodig zijn om de huisartsenzorg in West-Brabant toekomstbestendig te maken. Wat in ieder geval van belang is, is te werken aan strategische personeelsplanning, opleidingsbeleid en alternatieve manieren van organiseren om meer balans aan te brengen in vraag en aanbod van ondersteunend personeel. Dat kan op regionaal, lokaal en organisatieniveau.

Veel succes daarbij. Uw regionale werkgeversorganisatie, ROS en SSFH kunnen u verder helpen.
M.vandenneuvel@transvorm.nl, r.overdiep@rosrobuust.nl, Info@ssfhn.nl.

In opdracht van

Stichting Sociaal Fonds
Huisartsenzorg

Uitgevoerd door

Dit project is (mede) mogelijk gemaakt door de zorgverzekeraars CZ en VGZ namens alle zorgverzekeraars.